

РЕЗЮМЕТА
на научните публикации
на доц. д-р Димитър Николов Николов след 1995 г.

I. Самостоятелни монографии

1. **Николов, Д.**, (2014): „Реалните опции в управлението на риска и инвестициите при земеделските стопанства“, „Реклама Пони“ ЕООД, 138 с., ISBN 978-954-9467-47-5

В монографията „Реалните опции в управлението на риска и инвестициите при земеделските стопанства“ е представен нов метод за оценка на инвестициите в земеделието. Необходимостта от въвеждане на метода на реалните опции при оценка на инвестициите в земеделието е продиктувана от няколко обстоятелства. Най-важните от тях са свързани с увеличаване на държавната подкрепа в отрасъла и наличието на рискова среда в земеделието. Специфичен проблем за страната е наличието на значителен на брой малки земеделски стопанства. Тези стопанства работят в условия на несигурност и риск. Дългият срок на въвеждане на инвестициите и необходимостта от технологично обновление на отрасъла е свързано с въвеждането на иновации в земеделието, които допълнително поставят нови изисквания при оценката на инвестиционните проекти. Тези изисквания са свързани с въвеждането на динамични методи за оценка на инвестиционните решения, какъвто е методът на реалните опции.

II. Колективни монографии и книги в чужбина

2. Anastasova M., **Nikolov D.** (2007): 'Evaluation of rural households' reproduction threshold" с. 67-73, в сборник "Evaluarea Statistica a Dezvoltarii Economico-Sociale", Editura Junimes, Iasi, 327 p.

Abstract

At the agricultural systems diagnostics, the international practice applies widely the concept Reproduction Thresholds or Simple Reproduction Thresholds - SRT. This is an extremely dynamic quantity, because of the following factors: constant changes in the time of goods and services collection, included in the basic basket, changes of the value of this goods and services (cost if living), non-similar and changing importance of different goods and services or groups of them for the different geographic regions, social strata etc. The necessity of most objective and exact assessment of the rural households' reproduction threshold, with their specific particularities, defines the content of this report.

Key words: reproduction threshold, assessment coefficients, consumption structure, direct payments

5. Anastasova-Chopeva M., **Nikolov D.** (2009): Assessment of the demographic effect on future rural development in Bulgaria, p. 233-241, European Rural Development Network Studies, 2009, Volume 6, ISBN 978-83-7658-096-8

Abstract: *This paper investigates the current demographic crisis in Bulgarian rural areas and potential solutions for overcoming it. The future development of rural areas in Bulgaria will depend on the practical implementation of the National Plan for Rural Development – NPRD (2007-2013). Ultimately, the purpose of the present study is to analyse the*

consequences of demographic trends in Bulgarian rural areas and to explore several good practices which could be suitable for improving the demographic situation.

Keywords: rural population, demographic development, rural development, Bulgaria

6. Bartolini F., Floridi M., Latruffe L., Majewski E., **Nikolov, D.** Polman N., Viaggi D. (2010): Assessing the impact of different rural development policy design options on the adoption of innovation across five case studies in EU, p. 269-279, Proceedings, European Association of Agricultural Economists, 118th Seminar, August 25-27, 2010, Ljubljana, Slovenia

Резюме: Иновациите и приемането на новите технологии представляват два централни елемента за процесите на развитие в предприятията и индустрията в областта на селското стопанство. Целта на доклада е да представи едно предварителен анализ на ефективността на алтернативни политически модели по отношение на мерките на Политиката за развитие на селските райони, ориентирана към създаване на стимули за приемане на инвестирането и иновациите, на базата на аналитични изследвания в пет района от Европа. Приложеният модел е базиран на подход на реални опции, включващ необратимост и произволност на инвестициите в Схемата за единно плащане (SFP). Резултатите показват връзката между несигурността и времето за възприемане и подчертават значението на предсказуемостта като главен компонент при определяне на политиката.

Ключови думи: реални възможности, иновации, политика за развитие на селските райони, единни плащания за фермерите, несигурност

7. Krol N., N. Polman, J. Peerlings, **D. Nikolov** (2010): Changing governance in the EU milk supply chain, 2010 IAMO Forum, June 16-18 2010, p.1-17, ISBN 978-3-938584-50-7

ABSTRACT

With the 2008 EU's CAP reform the governance of the EU's dairy sector changes. This paper focuses on governance structures between dairy farms and milk processors. To get insight in regional differences within the EU, a literature research and interviews are conducted in three case study areas, namely: the Netherlands, Bulgaria and France. Results show that in these countries both farmers and processors have incentives to form hybrid governance structures with a higher level of control compared to the current structures. Most dairy cooperatives have no additional advantage in managing milk quality and milk supply compared to investor owned firms. Chain integration could go a step further in Bulgaria compared to the Netherlands and France given the institutional environment that is not expected to guarantee milk quality and the focus on the export of milk.

Keywords: Agricultural Markets, Marketing, Governance and Cooperatives.

9. **Nikolov D.**, Borisov P., Radev T. (2014): Challenges and Perspectives for Small Farms in Bulgaria, Report IAFE-NRI: "Achievements and challenges in the food sector and rural areas during the 10 years after EU enlargement" (под печат)

(Summary)

A characteristic feature of the structure of agricultural holdings in Bulgaria is its dual nature. This essence is expressed in a large number of small farms cultivating small part of the utilized agricultural area, and a small number of large farms processing a significant proportion of UAA. Small farms are important in terms of providing employment in rural areas and they play the role

of a social buffer in times of economic crisis. In these farms, a significant part of the production is used for own consumption, which limits the income from agricultural activities and opportunities for investment and structural development. The purpose of this paper is to identify the major challenges and perspectives for future development of small farms in order to provide workable proposals to achieve sustainable competitiveness of these organizations in the new CAP planning period 2014-2020. To realize this objective methodological point of view it is necessary to solve two major problems - first: to identify specific characteristics of small farms and second, to identify their factors of future development.uring the 10 years after EU enlargement" (под печат)

Ш.Колективни монографии, книги и студии в страната

23. Bartolini, F., M. Floridi, **D. Nikolov**, D. Viaggi. (2011): Въздействието на ОСП върху развитието на селските райони и домакинства, София, Авангард Прима, 2011, 200 с.

Резюме

Цялостният икономически принос на земеделските стопанства в селските райони зависи от степента на развитие на селското стопанство във всеки район. Общата селскостопанска политика (ОСП) продължава да има водеща роля, като подпомага селското стопанство и населението в селските райони. В книгата са включени резултатите от няколко проекта, които изследват влиянието на ОСП върху развитието на селските райони и домакинствата в България.

24. **Николов, Д.** (2010): Фермерски мениджмънт, София, Изд. Група България, 2010, 248 с.

Резюме

Настоящото ръководство представя основните принципи и стратегии на управлението на земеделските стопанства. Разгледани са, както стратегически, така и оперативни управленски проблеми, което да подпомогне земеделските стопани в процеса на вземане на управленско решение. Инструментите, идеите и методите описани в ръководството са разработени за повишаване на качеството на взетите решения и постигане на успех. Целта на авторите на ръководството е да се обяснят основните концепции, принципи и средства за управление и планиране на стопанството, от които земеделските стопани се нуждаят, за повишаване на своята конкурентоспособност и устойчивост.

25. **Николов, Д.** (2013): Фермерски риск, София, Авангард прима, 2013, 170 с.

Резюме

Целта на настоящото изследване е да се извърши анализ на развитието на застраховането в земеделието през последните години - от 2003 г. до 2011 г., а така също и реакцията на земеделските производители относно застраховането. Използвани са методите на ретроспективния, сравнителния, както и статистически-описателен анализ. В резултат от извършения анализ се правят предложения, свързани с усъвършенстването на управлението на риска в земеделието.

26. Лефевр. М. **Д. Николов**, Серджо Гомез и Палома, М. Чопева, (2014): Основни фактори на развитието и атрактивността на застрахователния пазар за земеделските стопанства, с. 99-121, сп. Икономически изследвания, 2/2014, (студия)

Резюме

Анализирани са определящите фактори за развитието на застрахователния пазар в селското стопанство от една страна и са разкрити интереса и активността към застраховане на земеделските стопани с обуславящите го детерминанти от друга. Използвани са данни от специално проведено анкетно проучване сред 225 земеделски стопанства през 2011 г. като получените резултати си сравнени с някои изследвания на други учени от ЕС и Америка в тази област. Застрахователният сектор е представен в по-широкия контекст на прехода към пазарно-ориентирана икономика и интегрирането на страната към ОСП на ЕС. Разгледана е актуалната литература в областта на аграрната икономика и финансите по отношение на застрахователното дело. Използван е иконометричен пробит модел, с цел определяне на факторите, обясняващи приемането или отхвърлянето на застраховането като инструмент срещу природните рискове.

27. **Николов, Д.,** (2008): Как да управляваме успешно парите си в земеделието, София, Енерджи принт, 2008, 117 с.

Резюме

Това ръководство ще подпомогне земеделските стопани в процеса на усвояване на финансовата подкрепа в земеделието чрез мерките на ОСП, приети и утвърдени с Програмата за развитие на селските райони 2007 – 2013 г. при подготовката на проектите за кандидатстване, обучение и др.

28. **Николов, Д., М. Младенова, М. Анастасова-Чопева, Д. Тотева** (2014): Иновационна активност на земеделските стопанства, ССА, ИАИ, *Общо стр. 58.*

Резюме

В проекта се изследват иновационните процеси като процес, включващ изследванията, трансфера на технологии и знания, инвестициите в технология на производство и инфраструктура. Специално внимание се отделя и на връзката между институциите и управлението, която е особено важна за координиране на обществените нагласи, системата за консултации и подпомагане на политиката за иновации в земеделието.

29. **Николов Д., И. Боевски, Д. Цвяткова, Е. Иванова** (2014): Иновации в земеделието - същност и политики, ССА, ИАИ, *Общо стр. 63.*

Резюме

Изследват се иновационните процеси като процес, включващ изследванията, трансфера на технологии и знания, инвестициите в технология на производство и инфраструктура. Специално внимание се отделя и на връзката между институциите и управлението, която е особено важна за координиране на обществените нагласи, системата за консултации и подпомагане на политиката за иновации в земеделието.

30. **Николов Д., М. Анастасова-Чопева, И. Боевски,** (2013): Бизнесът -позитивна сила в обществото, Изд. Нов Български университет, 2013, Юбилейна международна научно-практическа конференция, с. 278-288. (общо 710 с.)

Резюме:

Изследването на влиянието на Общата селскостопанска политика (ОСП) върху управлението на земеделското стопанство е проведено в контекста на глобализацията. Основната цел на доклада е да се анализира ефектът от ОСП върху управлението на земеделските стопанства. Този анализ се осъществява в следните няколко направления. На първо място се анализира ефектът върху управление на стопанисваната земя (собствена и наета) като неразделна част от управлението на

производствените ресурси. На второ място се оценява ефектът върху управление на трудовата заетост. На последно място се оценява ефектът на ОСП върху управлението на стопанството, свързан с реализацията на произведената земеделска продукция. За целта на изследването са приложени следните методи: дискриптивен анализ, статистическо моделиране на вероятностни процесии и хи-2 метода на Пирсън за доказване наличието на корелационна зависимост между категориен променливи величини. Разработени са два сценария на приложение на ОСП (с подкрепа и без подкрепа), които са изследвани от гледна точка па техния ефект върху управлението на земеделските стопанства.

В резултат от направения анализ на степента на влияние на ОСП върху управлението на земеделското стопанство са направени съответните изводи и препоръки. Финансовата подкрепа по линия на ОСП се оказва достатъчно стимулиращ фактор за разширяване използването на основния поземлен ресурс както на собствена, така и на арендувана земя. Съществува положителна обусловеност на управлението на трудовата заетост в стопанството от размера на използваната земя, като по-силно тази връзка се проявява в случая на отпадане на подкрепата на ОСП. Договорната система за реализация на земеделската продукция и в двата сценария на ОСП осигурява по-голяма сигурност у производителите при продажбата на техните продукти.

31. **Николов Д.** и колектив (2013): Застраховане и риск в земеделието, ССА, 60 с.

Резюме

Целта на настоящото изследване е да се извърши анализ на развитието на застраховането в земеделието през последните години – от 2003 г. до 2011 г., а така също и реакцията на земеделските производители относно застраховането. Използвани са методите на ретроспективния, сравнителния, както и статистически описателен анализ. В резултат от извършения анализ се правят предложения, свързани с усъвършенстването на управлението на риска в земеделието.

32. **Николов Д.** и колектив (2012): Как да управляваме рисковете в земеделието? ССА, ИАИ, *Общо стр.* 60

Резюме

Целта е да се идентифицира и оцени влиянието на икономическата криза върху управлението на земеделските стопанства и да се разработи система за управление на риска в земеделието. За нейното реализиране се предвижда да се разработят следните задачи:

1. Да се обобщи теоретическата база, свързана с управление на риска и анализират съществуващите методи за стратегическо и оперативно управление в условията на икономическа криза.
2. Да се оцени действащата нормативна база и политиката в страната и някои страни на ЕС, свързана с управление на риска в отрасъла. Да се извърши анализ на опита, свързан с управление на различните видове риск в земеделието.
3. Да се оценят последствията (ефекта) от прилагане на нови подходи и стратегии за управление на риска в земеделието при различните системи на земеделие и да се подготвят препоръки за промени в аграрната политика на страната и ОСП.

33. **Николов Д.** и колектив, (2011): Социално-икономически проблеми на полупазарните стопанства, ССА, ИАИ, *Общо стр.* 59

Резюме

Институтът по аграрна икономика, гр. София, изследва проблемите на полупазарните стопанства в България в рамките на проект «Социално-икономическа устойчивост на полупазарните стопанства» в периода 2009 – 2010 г. В рамките на изследването колективът работи съвместно с ИПТИ, гр. Севиля, Испания, СИЦ на ЕС и ИАМО, гр. Хале, Германия. ИПТИ осигурява методологическата помощ за провеждането на проекта, а ИАМО провежда научната координация на проекта. Резултатите от проекта са систематизирани в представените в настоящата брошура материали.

34. Янакиева И., Д. **Николов** и П. Йовчева (2011): Проблеми и оценки на прилагането на мерките и схемите на ОСП за земята, София, ИАИ, *Общо стр.* 52

Целта на разработката е на базата на тригодишния опит от прилагане на мерките и схемите, свързани със земята, да се направи оценка на напредъка и на проблемите при прилагането им, и се предложат промени за отстраняване или минимизирането им, както и на ефективността от тяхното прилагане.

Използвани са данни от Разплащателната агенция (РА) към фонд „Земеделие“ за периода 2007-2009 г. и анкетни проучвания.

35. **Николов Д.**, И. Янакиева, М. Анастасова-Чопева, И. Боевски, О. Боюклиев, (2010): „Полупазарни стопанства“, София, ИАИ, *Общо стр.* 58

В тази икономическа и регулаторна рамка, настоящият проект има следните цели: (i) да изследва влиянието на мерките от ПРСР върху икономическата структура на полупазарните стопанства и тяхната финансова стабилност; (ii) да допринесе за по-доброто разбиране на значението и характеристиките на полу-пазарната система на земеделие в България; (iii) да се разработят алтернативни сценарии за развитието на тези стопанства.

За постигането на тези цели ще се работи съвместно с Институт за перспективни технологични изследвания (ИПТИ), гр. Севиля, Испания, Съвместни изследователски центрове (СИЦ) на ЕС, както и Институт за аграрикономически изследвания в Централна и Източна Европа (ИАМО), гр. Хале, Германия. ИПТИ ще осигури методологическата помощ за провеждането на проекта, а ИАМО ще провежда научната координация на проекта.

36. **Николов Д.**, И. Янакиева, Х. Башев, Т. Радев, (2009): „Брутен марж в земеделието“, София, ИАИ, *Общо стр.* 69

Резюме

Необходимостта от адаптиране към новата икономическа среда, оказва влияние върху размера на стопанството, инвестициите, продажбите и др. В тази връзка земеделските стопани се нуждаят, освен от съвременни управленски умения, също така и от такива, свързани с качеството на продукцията и опазването на околната среда. В настоящото ръководство те могат да намерят отговори на следните въпроси, засягащи:

- Принципите на икономическата и финансовата ефективността и стабилност;
- Методите за анализ на ефективността на земеделското стопанство/предприятие;
- Уменията за планиране и управление на стопанството/предприятието, които ще улеснят стопаните да отговорят на новите пазарни изисквания и възможности.

Брошурата съдържа теоретични постановки, концепции и инструменти, подкрепени с практически примери.

37. **Николов Д., С. Гомез и Палома, В. Галерани, М. Раджи, Д. Виаджи, М. Младенова, В. Хаджиева, М. Анастасова-Чопева, М. Пенева (2009):** „Инвестиционно поведение на земеделските стопанства при различни сценарии на политики на развитие“, брошура, I част, София, ИАИ *Общо стр. 109*

Резюме

Обект на изследването са земеделски стопанства с различно производствено направление (полски култури, зеленчуци, трайни, преживни животни, непреживни животни и смесени) и с различен юридически статут - частни стопанства (фамилни стопанства и еднолични търговци), производствени кооперации и търговски дружества, както и дали прилагат традиционна технология на земеделие или са преминали към органична, интегрирана, консервираща и с контролирано название за произход система на земеделие.

Значението на инвестициите за земеделските стопанства е свързано с факта, че тяхното производство е функция от няколко фактора, включително и сегашното равнище на капитал, който зависи от миналите инвестиционни управленски решения. Фермерът решава всяка година колко да произведе и да инвестира във фермата и това рефлектира върху текущата и бъдеща продукция. Поради това влиянието на политиката върху увеличаването на инвестициите оказва въздействие върху производството в един дълъг период в бъдещето.

Използвани са съвкупност от методи: **сравнителен анализ, статистически методи, метод на експертните оценки, анкетно проучване, групировки и др.**

В проекта са използвани три области и методи за изследване: сценариев анализ, описание на поведението на земеделските стопани и анализ на инвестиционното поведение. В тази последователност са предложени и три подхода.

39. **Николов Д.,** М. Анастасова, Кр. Кънева, И. Боевски, М. Драганов, И. Попов, Б. Тенев, Е. Иванова, **(2007):** „Микрофинансова система в селските райони - състояние и перспективи за развитие", ИАИ, София, *Общо стр. 64*

Резюме

Целта на проекта е да идентифицира състоянието на микрофинансовата система в селските райони и да очертае перспективите за усъвършенстването и развитието ѝ. За изпълнение на тази цел се предвижда да се изследват и оценят:

1. Рамковите условия, в които се развива микрофинансовата система.
2. Организационния дизайн и потенциала на микрофинансовите интермедиатори в България, работещи в селските райони.
3. Търсенето на микрофинансови услуги и достъпа до тях на селските домакинства.
4. Възможността за развитие на микрофинансовите услуги в селските райони.

За реализирането на поставените задачи е проведена анкета на селски домакинства в определени общини, която се фокусира върху изследване на реципиентите на микрофинансови услуги.

40. **Николов Д.,** Е. Иванова **(2007)** „Банки и земеделие", ИАИ, София, *Общо стр. 33*

Резюме

Настоящият справочник е разработен в рамките на проект "Микрофинансова система в селските райони – състояние и перспективи за развитие" на Институт по аграрна икономика, гр. София.

Справочникът съдържа актуална информация относно предлаганите от търговските банки към 31.01.2007г. кредитни линии и програми за финансиране на земеделските производители.

43. **Николов Д.,** И. Боевски, М. Драганов, И. Попов **(2005):** „Оценка на кредитоспособността на земеделските стопанства", ИАИ, София, *Общо стр. 91*

Резюме

В проекта са разгледани теоретичните проблеми, свързани с определянето на кредитоспособността включващи регламентите свързани с управлението от банките на кредитния риск, анализ на съществуващите системи за кредитен рейтинг на фирмите и оценка на кредитоспособността на земеделските стопанства в земеделските кредитни кооперации.

46. **Николов Д.,** (2002): *Обща селскостопанска политика на ЕС*", МЗГ, ISBN 954-8319-38-1

Резюме

Селското стопанство се оказва най-трудната област в многостранните преговори за либерализирането на търговията и при приемането на нови членове в ЕС, въпреки че в земеделието на западноевропейските страни е заето едва 5 % от трудоспособното население.

Общата селскостопанска политика на Европейския съюз поглъща половината от бюджета му, независимо че с реформата от 1992 г. бяха внесени съществени изменения в целите и механизмите на прилагането на тази политика.

Като автори на учебното помагало сме се постарали да обясним защо земеделието в Европейския съюз се разглежда не само като основен източник на производство на храни и поминък за населението, но и като начин на живот и като пазител на традиционните национални и обществени ценности.

Учебното съдържание е групирено в няколко раздела, като се проследява как Общата селскостопанска политика се развива от идеята за нейното прилагане през 50-те години на миналия век до наши дни.

Учебното помагало е предназначено за учениците от средните професионални земеделски училища, студентите от аграрните специалности и всички, които се интересуват от Общата селскостопанска политика на Европейския съюз.

47. **Николов Д.,** (2002): *Финансово-кредитни механизми за устойчиво развитие на селското и горското стопанство. Пазар на земята и горите.*" Научна конференция, юли 2002 г., Юндола, сборник, *Общо стр. 380*

Резюме

Преходът към пазарна икономика поставя остро въпроса за развитие на ефективна финансова система в селските райони. Целта на доклада е да определи насоката за развитие на селската финансова система (СФС), както и внедряването в нея на конкурентни финансови услуги.

48. **Николов Д. и И. Боевски (2001):** "Оценка на ефективността от приложението на програма САПАРД", 174-180с., сборник "Актуални проблеми на реструктурирането на българското земеделие", четвърта национална конференция на съюза на аграрикономистите в България, *Общо стр. 280 с.*

Резюме

Програма САПАРД има за цел да подкрепи усилията на страните кандидат-членки за ЕС в пред присъединителния период и да подготви тяхното участие в прилагането на Общата аграрна политика, както и участието им в Общия пазар. Това предполага два основни приоритета: разпространение приложението на тази политика и решаване на важни и специфични проблеми в областта на земеделието и селските райони.

49. **Николов Д., (2003):** "Достъпът до кредит на селските домакинства - необходимо условие за развитие на селските райони ", 34-41с., сборник от петата национална конференция на съюза на аграрикономистите в България, «Проблеми на агробизнеса в България през предсъединителния период»р София, *Общо стр. 206 с.*

Резюме

В настоящия доклад се прави преглед на структурата на търсенето на на финансови услуги от селските домакинства техният достъп до кредит, както и необходимостта от изграждане на конкурентноспособни селски финансови институции.

50. **Николов Д., (1998):** "Институционални проблеми на кредитирането в земеделието" В: "Проблеми и перспективи на българското земеделие на прага на XXI век", София, сборник, с. 127-135, *Общо стр. 218*

Резюме

Проблемите свързани с кредитния пазар в земеделието са свързани с търсенето и предлагането на кредити. Основните проблеми на селскостопанските кредити са свързани с тяхното обезпечение. Ниската ефективност и нестабилност на земеделските пазари създават прекалено рисков образ на отрасъл в банковите среди. От друга страна сегашното земеделие е много енергоемко, което поставя дългосрочни въпроси свързани с изграждането на ефективно и конкурентно способно земеделие.

В този доклад се прави преглед на развитието на институциите свързани с кредитирането в земеделието. След един анализ на достигнатото в Източна и Централна Европа се поставят и проблемите на отрасъла в България.

IV. Научни статии в чужбина

51. **Nikolov D.,** P. Borisov, T. Radev (2014): Integrated Landscape Analysis: Consumer's Preferences Approach for Defining the Competitive Landscape Composition, A case of Winr Tourism in Pazardjik District, Bulgaria, Bulgarian Journal of Agricultural Science, vol.20, N4 761-766 p.

Резюме

Tourism is a driving force that is generally considered as an opportunity for promoting economic and social development as well as a useful tool for landscape planning and management. This article focuses on a method for landscape analysis aimed at quantifying the relationship between preferences of visitors and landscape features for defining the competitive wine tourism landscape composition. An application based on the rural areas in Pazardjik district, in Southern Bulgaria. The results are based on a survey for assessing the value of landscape composition through indirect techniques of consumer's landscape valuation focusing on winery. The spatial expression of consumers' preferences to the potential capacity of the landscape winery composition to meet their consumer's preferences a set of pictures showing degrees of potential visitor satisfaction. The method constitutes a useful tool for the design of wine tourism planning and management strategies. The results show that consumers prefer presence of well-maintained man-made elements with the high degree of wilderness of the landscape.

Key words: landscape elements, consumers' preferences, wine tourism product

52. Bachev H., **Nikolov D.,** I Yanakieva, T.Radev (2012): Efficiency of Dairy Cattle-Breeding in Bulgaria, Macedonian Journal of Animal Science, Vol.1, No.2, 109-115 p.

Резюме

The high degree of uncertainty is a feature of modern business environment where firms, especially farms face with new challenges. In that situation farms should improve their management which is a permanent process. The main characteristics of farms at the managerial point is that the farmers make decision according to the rational combination of resources (land, labour and capital) and make production. On the farm various activities which concern production of wheat, corn, potatoes, tomatoes, milk and meat can be implemented. These activities are called farm productions. The market of farm products functions nearly to the conditions of perfect competition. This limits the farmer's decisions about production only with the type, place, time and amount which have to be produced. The farmer carries out two roles, he is both a grower and a manager. In crops the farmer is responsible for seeding, cultivating and irrigating and the pests control. In livestock the farmer breeds animals and keeps them healthy. The other farmer's role as a manager is important for the good health of the farm. While agriculture requires agronomic and zootechnical knowledge, management can be defined as a process of making decisions. The farmer makes a choice between different crops and animals, according to available resources and market conditions.

Key words: farmer's roles; farm management; gross margin; efficiency

54. B. Manos, Th. Bournaris, P. Chatzinikolaou, J. Berbel, **D. Nikolov (2012):** Effects of CAP policy on farm household behaviour and social sustainability, 2, Land Use Policy, p. 166-181

Abstract

This paper aims to assess the effects of Common Agricultural Policy (CAP) on farm household behaviour and social sustainability by estimating main labour and employment indicators. The methodology used is scenario analysis based on multicriteria decision making in order to estimate and compare the impacts of different CAP scenarios on social

indicators. A Multicriteria Mathematical Programming model was developed at farm household level and five future scenarios were used. The model estimates the farmers' utility function taking in account various conflicting criteria that can explain the farmers' behaviour. Then the model is used to simulate the impacts on social sustainability by estimating the social indicators mentioned above. The methodology was implemented to farm households in three case study areas, located in Macedonia Thrace (Greece), Guadalquivir Valley Andalusia (Spain) and Southern Eastern Planning Region (Bulgaria).

55. **Nikolov D., T. Radev, P. Borisov (2013):** CAP Contribution on Landscape Management in Bulgaria, *Agroeconomia Croatia* 3 (1).

Резюме:

Докладът цели да оцени приноса на ОСП за управлението на ландшафта в българската икономика на селските райони. Ландшафтът е не-стокова продукция, произведена като директен или индиректен резултат от дейностите в определена област и той се оценява от обществото заради функциите му (използване или неизползване на ценности, екологична, развлекателна, културна и др. Поради комплексната си природа, той произвежда вторични ефекти, които са уловени от заинтересованите лица в селските райони (фермери и др.) и това създава потенциални пазари за нови дейности. Следователно, чрез генериране на тези ефекти ландшафтът спомага за стимулиране на икономиката на селските райони и е важен двигател за цялата регионална икономика.

Ключови думи: ландшафт, ОСП, управление на ландшафта, селски райони

56. **Nikolov D. (1999):** "A model of Financial Intermediaries in Agriculture", *Bulgarian Journal of Agricultural Science*, vol.5, N2, 383-390 p.

Abstract

NIKOLOV, D., 1999. A model of financial intermediaries in agriculture. *Bulg. J. Agric. Sci.*, 5:383-389

Most countries have several types of financial intermediaries that provide loans and other financial services to agriculture. We offer a principal model for financial intermediaries in agriculture which is based on experiences in the USA in this area.

Agriculture credit system includes Agricultural Credit Leasing Services, the Agricultural Credit Council and the Agricultural Mortgage Corporation. System institutions are regulated by the Agricultural Credit Administration and their liabilities are insured by the Agricultural Credit System Insurance Corporation. The lending institutions consist of Agricultural Credit Banks, Cooperative Banks and Credit Associations.

Key words: agricultural credit system, agricultural credit banks, financial intermediaries

57. Marianne Lefebvre, **Dimitre Nikolov**, Sergio Gomez-y-Paloma, Minka Chopeva, **(2014):** "Determinants of insurance adoption among Bulgarian farmers", *Agricultural Finance Review*, Vol. 74 Iss: 3, pp.326 - 347.

<http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/AFR-05-2013-0022?journalCode=afir>

Abstract:

This article aims to analyze the determinants of agriculture insurance adoption in Bulgaria, using a purpose-designed survey of 225 farmers interviewed in 2011. The agricultural insurance sector in Bulgaria is presented in the broader context of the transition to a market-oriented economy and integration of Bulgarian agriculture into the EU Common Agricultural Policy. The recent

developments on the determinants of farm insurance adoption in the agricultural economics and finance literature are discussed. A probit econometric model is used in order to determine the factors explaining the adoption or non-adoption of farm insurance by the surveyed farmers. Taking into account endogeneity bias between farm economic performance and insurance adoption, we find that insurance is taken out by larger and more profitable farms, which suggests the existence of financial constraints for access to agricultural insurance in Bulgaria. Additionally, the analysis shows that those farmers who do not rely on self-insurance strategies are more likely to have taken out insurance. However, the evidence concerning the effect of on-farm risk management strategies is mixed: while crop diversification and contracting are complementary to insurance, geographical dispersion of farms plot appears to be more a substitute. Off-farm income is both a complement and substitute to insurance, according to the off-farm income level. The existence of strong regional effect suggests the importance of adapting the insurance products to the different regional contexts in Bulgaria.

V. Научни статии в страната

58. **Николов Д., М. Анастасова-Чопева, Е. Иванова (2013):** Застрахователни продукти за земеделието и реакцията на земеделските производители", сп. Икономическа мисъл, бр.1/2013. с. 62-82

Резюме

Въз основа на някои основни теоретични постановки, свързани с управлението на риска в земеделието, е направен преглед на практиката в България за последните години. Анализирани са развитието на застраховането в земеделието от 2003 до 2011 г., както и реакцията на земеделските производители относно тази практика. Използвани са методите на ретроспективния, сравнителния, статистическия описателен и вероятностен анализ. В резултат от извършения анализ са дадени предложения за усъвършенстването на управлението на риска в земеделието. На основата на получените резултати са направени изводи относно състоянието на застраховането в земеделието и връзката между отделните фактори, свързани с управлението на земеделските стопанства и застрахователната активност.

59. Борисов П., Т. Радев, Д. **Николов, (2014):** Влияние на ландшафта за създаване на конкурентен винен туризъм, сп. „Икономика и управление на селското стопанство", №1. стр. 28-37.

Резюме

През последните години се наблюдава съществен интерес към управлението на ландшафта като инструмент за постигане на конкурентни предимства в определен отрасъл или икономически сектор. Правилното съчетаване на даденостите на ландшафта на един регион с възможностите за икономическо развитие може да доведе до бърз и мултиплициращ ефект. Целта на настоящото изследване е да се анализира приносът на ландшафта при създаването на стойност в сектор „Винен туризъм“ и да се дадат насоки за повишаване на конкурентоспособността му. Основна работна хипотеза, която се поставя на проверка за достоверност, е, че ландшафтът има принос при създаването на конкурентен винен туризъм. Изследването е проведено във винарските изби от област Пазарджик. Елементите на ландшафта, които играят значителна роля при формирането на крайния продукт, са определени чрез методите на експертната оценка и корелационния анализ. Всеки елемент на ландшафта се оценява от потребителя. Всяка корелационна връзка между елемент на ландшафта и потребителската стойност на продукта получава ранг (пореден номер) според показателя „коефициент на корелация“ по низходящ ред. Подходът разкрива статистически достоверната последователност в предпочитанията на потребителите към характеристиката на ландшафта на винения туризъм.

Въз основа на статистическия анализ е разработен модел на конкурентен продукт „Винен туризъм“. Предлагането на конкурентен винен туризъм изисква наличието на следната комбинация от ключови ресурси и дейности: винарска изба с обособена дегустационна зала и условия за настаняване на посетителите; изглед към разнообразен пейзаж от комплекса, в който да присъстват лозята като ключов елемент на ландшафта; осигуряването на бърз достъп до комплекса чрез адекватна пътна мрежа.

60. Борисов П., Т. Радев, Д. **Николов**, (2014): Анализ на стратегическите фактори за развитието на малките земеделски стопанства в България, сп. „Икономика и управление на селското стопанство“, №2., 33-43, (Под печат)

Резюме

По-голямата част от земеделските стопанства у нас се определят като малки по своя размер (до 4000 евро стандартен производствен обем). Тези стопанства играят важна икономическа и социална роля в развитието на селските райони. Затова определянето на факторите за тяхното бъдещо развитие е актуално изследване. Целта на настоящото изследване е да се направи анализ на силните/слабите страни на малките земеделски стопанства, както и да се определят възможностите и заплахите за тяхното бъдещо развитие. Чрез метода на фокус групите се конструира подробна SWOT - матрица, която се използва за определяне на стратегическата ориентация в развитието на стопанствата. Тази матрица се използва и като експертна карта, която се оценява от всеки един земеделски производител, участник във фокус групите. Основната хипотеза, която се защитава при този подход е, че собствениците на малки стопанства са най-заинтересовани и мотивирани да определят факторите за своето успешно развитие. Резултатите от проведеното проучване посочват, че бизнес средата предоставя подходящи условия за утвърждаване на малките земеделски стопанства като производители на биологични продукти, защитени със собствена марка.

61. **Николов Д.**, М. Анастасова-Чопева, Е. Иванова (2013): Застраховането на земеделските стопанства - важен фактор при управлението на риска в отрасъла, сп. „Икономика и управление на селското стопанство“, №5-6, с. 49-57.

Резюме

Въз основа на някои основни теоретични постановки, свързани с управлението на риска в земеделието, се разглежда значението на застраховането като неотменна част от справянето с различните видове рискове в отрасъла и най-вече с природните бедствия. Направена е оценка на застрахователната дейност и развитието на застрахователния пазар на земеделските продукти преди и след членството на България в ЕС. Разгледани са различните видове рискове, обект на застраховане, поотделно както за земеделските култури, така и за селскостопанските животни. В изследването са включени 10 застрахователни дружества.

Допълнително в доклада са представени част от резултатите от проведеното анкетно проучване, направено в края на 2011 г. от Института по аграрна икономика (ИАИ), с подкрепата на Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ). То обхваща 232 броя земеделски стопанства (ЗС), които са разпределени равномерно в шестте райони на планиране в страната. Извадката представлява 0,4% от регистрираните земеделски стопанства и 0,06% от всички ЗС. Използвани са методите на сравнителния, дескриптивен анализ и вероятностното статистическо моделиране (Пробит и Логит модели). Установена е степента на влияние на следните фактори върху равнището на застрахователната активност на земеделските стопани: размер на ИЗП; размер на получените субсидии по ОСП; възрастта на управителя на ЗС; навременното получаване на агрометеорологична информация.

На основата на получените резултати се извеждат изводи, свързани със състоянието на застрахователната активност в отрасъла. Като се има предвид опитът на някои страни и заложените мерки на ЕК за новия програмен период 2014-2020 г., се правят предложения, свързани с усъвършенстването на модела на застраховане на земеделието в България.

62. **Николов Д., Борисов П., Т. Радев, (2013):** Идентифициране на нуждите на малките земеделски стопанства от четири сектора за повишаване на конкурентоспособността им, сп. „Икономика и управление на селското стопанство“, №4, с. 26-38.

Резюме

Характерна особеност на структурата на земеделските стопанства в България е двойствената същност. Тази същност се изразява в наличието на голям брой дребни стопанства, обработващи малка част от използваната земеделска площ (ИЗП), и малък брой големи стопанства, обработващи значителна част от ИЗП. Малките стопанства имат важно значение от гледна точка осигуряването на трудова заетост в селските райони. Те играят ролята на социален буфер в условията на икономическа криза. В тези стопанства значителна част от продукцията се използва за собствена консумация, което ограничава приходите от селскостопанската дейност, възможностите за инвестиране и структурно развитие. Целта на статията е да се идентифицират основните конкурентоопределящи фактори на малките земеделски стопанства, за да може да се дадат практически приложими предложения за постигането на устойчива конкурентоспособност на тези организации в рамките на новата ПРСР. За да се реализира тази цел, от методическа гледна точка, е необходимо да се решат два основни проблема - първо: да се определят специфичните особености на малките стопанства, и второ: да се идентифицират техните конкурентоопределящи фактори. Познаването на тези фактори е първата стъпка за предприемането на мерки за повишаване на конкурентоспособността на малките земеделски стопанства. В реализирането на този процес самите земеделски производители активно вземат участие. В настоящото изследване са определени факторите, с помощта на които се изследват малки стопанства от различни сектори на селското стопанство. Връзките на факторите на конкурентоспособност в статистическата групировка от стопанства са изследвани чрез прилагане на χ^2 -анализ. В резултат от извършения анализ се установяват основните конкурентоопределящи фактори в малките стопанства в четири сектора и се идентифицират техните нужди.

63. Анастасова-Чопева М., **Д. Николов, (2013):** „Оценка на диверсификацията и икономическия риск в земеделските стопанства в България“, сп. Икономика и управление на селското стопанство, №3, стр. 50-59.

Резюме

Управлението на риска в земеделието, в т. ч. и икономическият риск, е особено важно в условията на дълбока криза. Липсата на управление на риска има пряко негативно отражение върху приходите на земеделските производители и пазарната стабилност в отрасъла. Диверсификацията на производството в редица случаи може да се окаже добра стратегия за намаляване на риска и да замести понякога нуждата от застраховане.

В статията са разгледани основните видове диверсификация, изяснена е същността на икономическия риск, който се разглежда в две степени, и са анализирани някои резултати от проведено анкетно проучване в рамките на проект „Управление на риска“, разработен в Института по аграрна икономика. Един от обектите на научното изследване е хоризонталната диверсификация, която предполага разширяване на производството с допълнителни видове земеделски култури и животни, с оглед включване в производството на по-рентабилни продукти.

Целта на настоящата статия е да се оцени степента на диверсификация на земеделските стопанства в България, да се установи равнището и влиянието на общата селскостопанска политика (ОСП) върху икономическия риск, както и силата на зависимостта между нивата на производственото разнообразие и икономическия риск.

Като се има предвид, че в схемата на измерване на земеделските доходи се включват и субсидиите по действащата ОСП, в статията тя се разглежда като задължителен елемент от системата за управление на риска на ниво земеделско стопанство.

В статията са представени основните изводи от направения анализ. На първо място в отрасъла преобладават стопанствата без каквато и да е степен на диверсификация. На второ място - ниската степен на производственото разнообразие на земеделските стопанства обуславя липсата на корелация между степента на диверсификация и равнището на икономическия риск. Ефектът от субсидиите по ОСП е по-осезаем при смесения тип земеделски стопанства. За справяне с икономическия риск по-голям шанс имат специализираните земеделски стопанства, в сравнение с тези, за които е характерна ниска степен на диверсификация на земеделската дейност.

64. **Николов Д., М. Анастасова-Чопева (2013):** „Диверсификацията и икономическата жизнеспособност на земеделските стопанства“, сп. „Агроном“, 2013/5 с. 6-7.

От направеният анализ може да се направи заключението, че сред изследваните стопанства липсва пълна или близка до нея производствена диверсификация. Преобладават стопанствата без каквато и да е степен на производствено разнообразие. Ако не се стимулират стопаните към преодоляване на ниската степен на разнообразие в обхвата на отглежданите култури и животни това на свой ред ще доведе до още по-големи икономически проблеми в отрасъла. ■

65. **Николов Д., И. Янакиева, М. Анастасова, И. Боевски, О. Боюклиев, М. Младенова, Е. Иванова, (2011):** Влияние на ОСП върху развитието на полупазарните стопанства в България, сп. „Икономика и управление на селското стопанство“, №3-4. стр.24-32.

***Резюме:** В рамките на понятието «полупазарни стопанства» могат да се включат широк кръг от земеделски стопанства. Основният признак, който характеризира тези стопанства, е, че те консумират в домакинството основната част от произведената продукция и продават на пазара останалата част. От друга страна, те са ограничени икономически и физически и основно използват труда в рамките на домакинството. Обикновено тези стопанства реализират незначителни приходи от земеделие. Често те не се допускат до пазара поради технически, финансови и управленски бариери. Обикновено търсят други неземеделски дейности за осигуряване на допълнителни приходи.*

Полупазарните стопанства играят съществена роля като социално-икономически буфер. Важно е тяхното значение и от гледна точка опазването на околната среда, което също предизвиква интерес от страна на изследователите и политиките.

Целта на тази статия е да изследва влиянието на Общата селскостопанска политика (ОСП) върху развитието на полупазарните стопанства в България и значението на тези стопанства в структурата на отрасъла. Статията се базира на резултатите от проект "Социално-икономическа устойчивост на полупазарните стопанства" (2009/2010), разработен от колектив на Института по аграрна икономика.

***Ключови думи:** полупазарно стопанство, развитие на селските райони, селски домакинства*

66. **Николов Д., М. Анастасова, Т. Радев, (2011):** Влияние на общата селскостопанска политика върху стратегиите за оцеляване на селските домакинства, сп. „Икономика и управление на селското стопанство“, № 1. стр. 9-21.

Резюме: Стратегиите за оцеляване могат да се определят като портфолио от дейности, които се предприемат за постигане на определени доходи чрез инвестиционни стратегии, производствени дейности, репродуктивни решения и др. От значение е по какъв начин домакинствата използват наличните дълготрайни активи, което е важна част от поведението на цялото домакинство. Тези стратегии са свързани с намаляване на риска, като се акцентира върху устойчивостта на околната среда и се създават местни предимства и приоритети. Селските домакинства се разпознават като активни фактори за промени и за прокаране на различни стратегии за оцеляване.

В статията се използват резултатите от проведено анкетно проучване в рамките на проект „Оценка на многостранното влияние на ОСП върху селската икономика“ (CAP-IRE), финансиран по Седма рамкова програма (7РП). Целта на проучването е да се анализира и изследва влиянието в развитието на ОСП на база сценарийния анализ върху стратегиите за оцеляване на селските фермерски домакинства.

Стратегиите за оцеляване се основават на комплексното използване на дълготрайни активи и тяхната комбинация от пет форми капитал: социален, финансов, физически и човешки капитал и природни ресурси. Анализът, относно влиянието на ОСП върху стратегиите за оцеляване на селското земеделско домакинство, е проведен в следните три направления: управление на производствените фактори от гледна точка на собствената и наетата стопанисвана земя – природни ресурси; анализ на трудовата заетост

- човешки капитал; и социален капитал.

Приходите на домакинствата зависят от възприетите от тях стратегии за оцеляване. Въпреки намаляващия дял на заетост в земеделието селското стопанство продължава да бъде важен източник на доходи за много селски домакинства, и то най-вече в най-бедните и най-слабо развитите региони на Централна и Източна Европа. В този смисъл провежданата аграрна политика оказва въздействие върху стратегиите за оцеляване на селските домакинства.

Ключови думи: селски домакинства, ОСП, стратегии за оцеляване

67. Анастасова М., Д. **Николов**, И. Янакиева, Т. Радев (2010): Равнище и фактори на инвестиционните намерения на земеделските производители, сп. "ИУСС", бр. 1, с. 26-31.

Резюме: Инвестиционното поведение на земеделските стопани е важно условие за реструктуриране на селскостопанското производство в съответствие с пазарните условия и достигане необходимата конкурентоспособност на международните пазари. По време на предприєдинителния период в страната до 2007 г., в част от селските райони с неизгодни природни условия и ограничения, земеделските стопани от тези райони имат възможност да бъдат компенсирани. Получените финансови средства оказваха положително влияние върху тяхната инвестиционна мотивация. След приемането ни в ЕС и в условията на прилагане на ОСП, възможностите за по-голяма инвестиционна активност в земеделието нарастват. В тази връзка е целесъобразно да се разкрият бъдещите инвестиционни намерения на фермерите и влиянието на основните фактори върху тяхното равнище. Обект на изследване в статията са земеделските стопани от община Болярово, Ямболска област, които от 2005 г. до 2008 г., получават компенсаторни плащания и друг вид плащания под формата на премии за произведено количество мляко, за определено качество на продукцията и др. След присъединяването на страната през 2007 г. стартират субсидиите по схемата за единно плащане на единица площ, а впоследствие поетапно и плащанията по всичките 22 мерки, залегнали в Националния план за развитие на селските райони до 2013 г. (НПРСР).

Ключови думи: земеделски стопанства, инвестиционни намерения, фактори, вероятностни модели

68. **Николов Д., М. Анастасова, Т. Радев, (2010):** «Влияние на ОСП върху структурното адаптиране на земеделските стопанства», сп. "ИУСС", С., бр. 2, 2010, с.23-32.

Резюме: Независимо от присъщите си проблеми, земеделието е един от най-важните отрасли в българската икономика. Приемането на България за пълноправен член на ЕС оказва силно въздействие върху аграрния сектор на страната. Селското стопанство е един от най-силно регулираните сектори в ЕС. Целта на статията е да се оцени влиянието на Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС върху структурните промени в отрасъла и развитието на земеделските стопанства в близко бъдеще. В статията се използват резултатите от проведено анкетно проучване в рамките на проект „Оценка на многостранното влияние на ОСП върху селската икономика“ (CAP-IRE), финансиран по 7РП. Анализът на влиянието на ОСП върху структурното приспособяване на земеделските стопанства е извършен на два етапа. Основните направления в изследването са свързани с очакваните структурни промени в резултат от прилагането на ОСП. На първият етап се акцентира върху производствената и социално-икономическата структура, трудова заетост на членовете на съответните селски домакинства, каналите за реализация на готовата продукция, използването на консултантски услуги и на някои нови технически средства при покупката на необходимите производствени ресурси и при продажбата на получената земеделска продукция. На вторият етап е използван ч-квадрат тестовия метод. Той се прилага като критерий за оценка на характера и степента на взаимна свързаност между възможността за продължаване на земеделската дейност в стопанството. Това се извършва на база потенциалната основа за тези структурни промени от една страна, и

избраните два основни сценария на ОСП за тяхната подкрепа от друга. Изследват се влиянието на политиката върху размера на стопанствата, използването на производствените ресурси, взаимоотношенията свързани с реализацията на продукцията, както и възможностите за внедряване на иновации в отрасъла.

Ключови думи: Обща селскостопанска политика, структурни промени, земеделски стопанства.

69. **Николов Д., Т. Радев, (2010):** « Приложение на метода брутен марж за икономически анализ на земеделските стопанства в Р. България и Р. Македония», сп. "ИУСС", С., бр. 3, 2010, с.20-27.

Резюме: Представената статия е част от работата на авторите по двустранен българо-македонски проект „Пазарно ориентирано управление на земеделските стопанства“. Проектът е финансиран от Министерството на образованието, младежта и науката.

Специфичните условия, при които работят земеделските стопанства налагат използването на подходящи методи за тяхното управление. Коректното им прилагане в практиката ще улесни фермерите при вземането на управленски решения. В това отношение полезен може да бъде методът брутен марж (*gross margin*), който се отнася към групата на икономическите методи. Методът започва широко да се използва във Великобритания от началото на 60-те години на миналия век, като е популяризиран за нуждите на анализа и планирането в аграрния мениджмънт.

Целта на статията е да се представи използването на brutния марж, като инструмент за оценка на доходността от различни земеделски производства и технологии.

Обект на анализ са земеделски стопанства от Р България и Р Македония. Анализът е базиран върху определен брой продукти, чието производство е широко застъпено и в двете страни. Такива са пшеницата, ечемика и млечното говедовъдство. За анализа на производството на пшеница са използвани данни от 3 български и 4 македонски стопанства, за ечемика по две стопанства от всяка страна, а за говедовъдството 4 български и 5 македонски стопанства.

Въз основа на изследването са направени следните по-важни изводи:

- изкупните цени на редица продукти са по-високи в Македония;
- наблюдават се големи различия в направените разходи за дадена култура от отделните стопанства;
- получените от земеделските стопанства субсидии имат съществен принос за постигане на висок брутен марж.

Ключови думи: пазарноориентирано управление, брутен марж, земеделски стопанства

70. Янакиева И., **Николов, Д.,** М. Анастасова-Чопева, (2010): «Връзки и зависимости между инвестиционното поведение и размера и типа на земеделските стопанства», сп. «Агроном», април, с. 6-7 и май, с. 7-9.

Резюме

Целта на разработката е да се анализират и разкрият настъпилите промени в инвестиционното поведение на земеделските производители в предприєдинителния период на България към ЕС и тяхната връзка и зависимост от размера и типологията на стопанствата.

71. **Николов Д. (2009):** „Икономически стандарти за разходите при проекти за фиторемедиация", сп. „Екология и бъдеще", бр. 2, 2009, с. 11-20.

Abstract

The recommended elements of phytoremediation works' economic analysis are described in a special manual issued by the U. S. Environmental Protection Agency. The recommended form for reporting and assessment of the costs related with bio-phytoremediation technologies' application assumes that there are two types of such costs: capital costs and operative and current maintenance costs. Such technologies usually involve treatment of soils and underground waters "in situ" or using excavation.

Key words: phytoremediation projects, economic cost standards

72. **Николов, Д.,** В. Хаджиева, И. Янакиева (2009): Инвестиционно поведение на фермерите в необлагодетелстваните райони, сп. "ИУСС", бр. 3, 2009 г. с. 58-66.

Резюме:

В статията се анализира инвестиционното поведение на селските фермерски домакинства и земеделските стопанства в необлагодетелстваните райони, от гледна точка на ефекта от приложението на ОСП. Проучването е направено в 6 пилотни общини и обхваща 83 фермера, в рамките на изследователския проект „Инвестиционно поведение на земеделските стопанства при различни сценарии на политики за развитие”.

73. Гомез и Палома С., В. Галерани, М. Раджи, Д. Виаджи, **Николов Д. (2008):** „Методически подход за оценка на инвестиционното поведение на фермерите при различни сценарии на развитие", сп. „Икономическа мисъл", бр. 5, 2008, с. 81-96.

Резюме

Представен е методически инструментариум за анализ на влиянието на ОСП върху инвестиционното поведение на земеделските стопанства за дългосрочен период на базата на директните плащания на единица площ. В изпълнение на поставената цел е предложена методология, която ще се използва за провеждане на анализ "ex ante" на инвестиционното поведение на фермерите по отношение на необлагодетелстваните селски райони, групирани в няколко типа стопанства. Разработени са и сценарии за измерване влиянието на ОСП върху инвестиционното поведение на производителите в българското селско стопанство. Анализът на инвестиционното фермерско поведение и оценката на ефекта от различни сценарии на ОСП ще подпомогне разкриването на връзките между целите на политиката и поведението на земеделските производители.

74. **Николов, Д., (2007):** Реалните опции и тяхното приложение при стратегическите инвестиционни решения в земеделието, сп. "ИУСС", бр. 1, 2007 г. с. 40-44.

Резюме:

Целта на статията е да представи нов метод за оценка на инвестициите в земеделието. Необходимостта от въвеждане на този метод, известен като метод на реалните опции при оценка на инвестициите в земеделието е продиктувана от няколко обстоятелства. Най-важните от тях са свързани с увеличаване на държавната подкрепа в отрасъла и наличието на рискова среда в земеделието. Дългият срок на въвеждане на инвестициите и необходимостта от технологично обновление на отрасъла свързани с въвеждането на нови системи на земеделие, допълнително поставят нови изисквания при оценката на инвестиционните проекти. Тези изисквания са свързани с въвеждането на динамични методи за оценка на инвестиционните решения, какъвто е методът на реалните опции. В статията се съпоставят двата метода този на реалните опции и на дисконтираните потоци, като се прави преглед на използването на новия метод в земеделието.

Ключови думи: реални опции, инвестиционни решения, рискова среда

75. **Николов, Д., Е. Иванова, И. Попов (2007):** Анализ на небанковите микрофинансови услуги в селските райони, сп. "ИУСС", бр. 3, 2007 г. с.51-61.

Резюме:

Целта на настоящата публикация е да анализира състоянието на микрофинансирането от небанкови посредници в селските райони, а така също и някои проблеми, свързани с неговото функциониране. За реализирането на поставената цел се анализират резултатите от проведената анкета на домакинствата в няколко селски региона. В резултат от анализа се правят изводи за решаване на проблемите и насоките свързани с търсенето на микрофинансови услуги в селските райони.

Ключови думи: микрокредитиране, селски домакинства, селска финансова система, достъп до кредит, небанкови микрофинансови посредници.

76. **Николов, Д., (2007):** Състояние и перспективи на застрахователния пазар в земеделието, сп. "ИУСС", бр. 4, 2007 г. с. 17-20.

Резюме: Застраховането в земеделието датира от първите години след Освобождението. Още през 1885 г. Народното събрание приема Закон за задължителното застраховане на земеделските култури от „градобитнина“. Целта на статията е да се анализира пазара на земеделските застраховки, неговото развитие, състояние и перспективи. В статията се проследяват освен историческите моменти в селскостопанското застраховане и промените, настъпили на този пазар след прехода към пазарна икономика. В резултат от извършения анализ се предлагат и някои варианти за формирането на подходяща пазарна политика в изследвания сектор.

Ключови думи: земеделски застраховки, застрахователна политика, риск в земеделието.

78. Кънева К., **Николов Д. (2001):** "Използване на предприєдинителните фондове на Европейския съюз за развитието на земеделието в България", сп. "Икономика и управление на селското стопанство", бр.2/2001 г. с. 22-30.

Резюме:

Настоящото изследване има за цел да разкрие механизмите и възможностите за използване на предприєдинителните фондове в земеделието. ЕС е одобрил три предприєдинителни програми: Програма ФАР (Програма за финансово и техническо коопериране със страните от Централна и Източна Европа), САПАРД (Специална предприєдинителна програма за земеделието и развитието на селските региони) и ИСПА (Предприєдинителен документ за провеждане на структурна политика). По-голямо значение за земеделието имат специализираната Програма САПАРД и Програма ФАР, която освен земеделието финансира и други сектори на икономиката. Средствата по Програма ФАР се отпускат главно като субсидии, докато тези по Програма САПАРД се предоставят като част от съвместното финансиране от Европейските фондове и страните кандидати за членство.

79. **Николов Д., (1999):** "Анализ на търсенето на кредити в селскостопанския сектор", сп."Икономика и управление на селското стопанство", кн. 2/1999 г., с. 3-12.

80. **Николов Д., (1998):** "Държавният фонд "Земеделие" и финансирането на механизацията", сп. "Механизация на земеделието", №4-5/1998 г., с. 13-14.

Резюме:

Финансовото подпомагане на инвестиционния процес в земеделието през тази година е поставено на програмно-целева основа. Управителният съвет на ДФ „Земеделие“ утвърди пет програми за подпомагане земеделските производители при реализацията на инвестиционни проекти:

„Земеделско начало“
„Българска ферма“
„Развитие“
„Планинско земеделие“ и
„Екоземеделие“.

Идеята бе с програмите да бъдат обхванати по-широк кръг от земеделските производители в зависимост от степента на развитие на тяхното стопанство. По този начин ще бъдат подпомагани както производителите, които са в начален етап така и тези, които искат да разширят, развият и да поддържат по-големи производствени структури - ферми, сдружения, кооперации и др.

81. Младенова М., **Николов Д.**, М. Атанасова, (1996): Организация на фермерските стопанства и стратегия за тяхното развитие в България В: Списание «Икономика и управление на селското стопанство», кн. № 2, 1996 С., с. 26-29.

Резюме:

Частната форма на стопанисване независимо от съществуващите и трудни проблеми придобива все по-голямо значение и в българското земеделие. По данни на НСИ частно се стопанисва около 25% земята в 1895454 земеделски стопанства.

Частните земеделски стопанства осигуряват основното производство на плодове, зеленчуци, някои фуражи и основната част от животинските продукти. През 1994 г., в сравнение с 1989 г., броят на говедата в частния сектор се е увеличил със 79%, а на кравите със 100%. Производството обаче е организирано предимно в малки по размер единици, непозволяващи пълноценно използване на ресурсите.

82. Нанев Н., **Николов Д.** (1996): Финансово-икономическо състояние на ХВП и насоки за ефективни инвестиционни решения В: Списание Икономика и управление на селското стопанство, кн. № 5, с. 29-31.

Резюме:

Анализът на финансово-икономическото състояние на хранително-вкусовата промишленост (ХВП) е извършен на база на статистически данни за периода 1992 – 1994 г. За тази цел са спазени изискванията на Националните статистически стандарти – № 29, като са използвани следните показатели: коефициенти за обща и бърза ликвидност, коефициент за покриване на засмения капитал със собствени средства, коефициент за зависимост от кредиторите и рентабилността на продажбите

83. Михайлов М., Н. Нанев, **Д. Николов**, (1996): Разработване на инвестиционни проекти в земеделието В: Списание "Икономика и управление на селското стопанство", кн. № 3, С., с. 3-7.

Резюме:

Съвременните земеделски стопанства, независимо от формата на собственост и начините на използване на земята, животните и имуществото, не могат да функционират успешно, ако разчитат на случайни, конюнктурни фактори и ситуации. В условията на развит пазар, при остра конкурентна борба между стокотроизводителите и пълна самоиздръжка на стопанствата просперитетът на земеделието ще се гради само върху основата на добре обоснована дългосрочна програма. Такава програма трябва да синтезира определена цел, средства и начини за нейното постигане.

91. **Nikolov D.,** Radev T., Borisov P, Giray H., Bal T. and Kart O. (2014): "Analysis of the Second Order Effects of Landscape Management on Rural Economies in Bulgaria and Turkey", Paper prepared for presentation at the 3rd AIEAA Conference "Feeding the Planet and Greening Agriculture: Challenges and opportunities for the bio-economy", 25-27 June, 2014, Alghero, Italy.

Summary

This research focuses on building a specific framework and to measure the contribution of landscape to the development of rural economy. The main issues are to be determined how landscape contributes to the competitiveness of rural economy and special focus on the second order effects. Analysis is made in key sectors of agriculture at the rural economy of Pazarjik region in Bulgaria and Guneykent/Isparta region in Turkey. Both empirical results in Bulgaria and Turkey indicate that there is demand of the following landscape services: food, raw materials, fresh water, climate and air quality, spiritual experience and sense of place. Based on cascade approach it was defined the influence of landscape on rural competitiveness.

The objectives of this paper are, in order to explain complexity of multiple processes connecting landscape elements, actors, framework conditions and benefits to present the application of the Analytic Network Process (ANP) method to the agricultural landscape topic in two case study areas in neighbor and similar countries, one is the EU member and another is a candidate for the EU to discuss evidences and results for the improvement of the method.

Keywords: landscape, rural economy, second order effect

92. Ariaza M., T Bal, H Giray, K Hafner, C Ormeci Kart, E Majewski, A Malak-Rawlikowska, **D Nikolov**, JC Paoli, A Pierr, F Ungaro, P Verburg, AJ Villanueva, B van Zanten, I Zasada, (2014): The contribution of agricultural landscapes to local development and regional competitiveness - an Analytical Network Process (ANP) in selected European Union and Candidate countries' study regions, Contributed Paper prepared for presentation at the 88th Annual Conference of the Agricultural Economics Society, AgroParisTech, Paris, France 9 - 11 April 2014.

Abstract

Agricultural landscapes are important elements of European culture. There is an increasing recognition that agricultural landscapes represent economic assets; not only because of the production of agricultural commodities, but also by offering significant opportunities for the socioeconomic development of rural areas. However, in literature there is no clear evidence of which causal relationships exist between the valorisation of landscapes and the creation of socioeconomic benefits. The objective of this paper is to assess causal connections between factors, the goods provided in agricultural landscapes, the socioeconomic benefits created by these goods and the contribution of such benefits to regional competitiveness, using an Analytical Network Process supported by qualitative stakeholder validation. Network evaluation is done on basis of a stakeholder panel exercise conducted in 9 rural European study regions, which are all coping with different basic natural and social conditions. The results show, that various elements impact on the system of landscape valorisation. It can be seen that agricultural production still plays a key role in the relations between landscape and rural development; however the exercise also shows, that public goods lead to socioeconomic benefits and that differing regional conditions influence the importance of single elements playing a role in the system.

Keywords: Analytical Network Process, Agricultural Landscape, Landscape valorisation, Ecosystem Services, Private and Public goods, Regional competitiveness

93. **Nikolov D.,** Radev T., Borisov P. (2013): "Landscape as a driver for competitiveness of Pazarjik district in Bulgaria", Italian Association of Agricultural and Applied Economics>Congress Papers>2013 Second Congress, June 6-7, 2013, Parma, Italy.

Резюме: Изследването се фокусира върху изграждане на специфична рамка и оценка на приноса на ландшафта за развитие на селската икономика. Главните резултати са определяне на връзката между ОСП и ландшафта и как той допринася за конкурентоспособността на селската икономика. Направен е анализ в ключовите сектори на селската икономика в район

Пазарджик в България. Емпиричният резултат показва, че има търсене на следните ландшафтни услуги: храна, суровини, прясна вода, климат и качество на въздуха, духовна атмосфера и усещане за място. На базата на каскадния подход е определено влиянието на ОСП за конкурентоспособността на селото. В доклада са представени препоръки и предложения за подобряване на ОСП.

Ключови думи: ландшафт, селска икономика, конкурентоспособност, ОСП

94. **Николов Д., Е. Иванова, М. Анастасова-Чопева (2013):** «Застраховането на земеделските стопанства - важен фактор при управлението на риска в отрасъла», Доклад, 9-10 септември 2013 г., Българо-полска конференция, "Развитие на селските райони и селското стопанство на България и Полша в рамките на ОСП: 2014-2020".

Резюме

Въз основа на някои основни теоретични постановки свързани с управлението на риска в земеделието се разглежда значението на застраховането като неотменна част от справянето с различните видове рискове в отрасъла и най-вече с природните бедствия. Направена е оценка на застрахователната дейност и развитието на застрахователния пазар на земеделските продукти преди и след членството на България в ЕС. Разгледани са различните видове рискове обект на застраховане поотделно както за земеделските култури така и за селскостопанските животни.

В изследването са включени 10 застрахователни дружества. Допълнително в доклада са представени част от резултатите от проведеното анкетно проучване направено в края на 2011 г. от ИАИ с подкрепата на НССЗ. То обхваща 232 броя земеделски стопанства (ЗС), които са разпределени равномерно в шестте райони на планиране в страната. Извадката представлява 0,4% от регистрираните земеделски стопанства и 0,06% от всички ЗС. Използвани са методите на сравнителния, дескриптивен анализ и вероятностното статистическо моделиране (Пробит и Логит модели). Установена е степента на влияние на следните фактори върху равнището на застрахователната активност на земеделските стопани: размера на ИЗП, размера на получените субсидии по ОСП, възрастта на управителя на ЗС и навременното получаване на агро-метеорологична информация.

На основата на получените резултати се извеждат изводи свързани със състоянието на застрахователната активност в отрасъла. Като се има предвид опита на някои страни и заложените мерки на ЕК за новия програмен период 2014-2020г. се правят предложения, свързани със съвършенстването на модела на застраховане в България земеделието.

Ключови думи: ОСП, земеделските стопанства, застраховането

95. **Nikolov D. and Chopeva M. (2012):** "How land use and other capital components affect on small farm viability in Bulgaria?", доклад на международна конференция на ИАМО "Land use in transition", 20-22 юни, 2012, Хале, Германия.

Abstract

Agricultural economics research in Bulgaria after the transition period has increasingly paid attention to the effect of dualistic farm structures. The agricultural holdings with UAA below 199 ha in 2010 were 83.2 % of all holdings and they cultivate 3.99 % from total UAA. For this reason this study provides a deeper theoretical understanding of the linkages between land use and other capital factors as labour and long term investments buildings and machines on small-scale farm's viability. Using the data from FADN (2007) we estimate the effects in two steps. First, we estimate the

effects of land use and the rest two capital components using Cob Douglas production function. Second, based the first step results we estimate the effect of implementation of special measure 141 under National rural development plan until 2013. The resulting estimates of the parameters of the production function is common to all semi-subsistence farms and including separately for farms specialized in growing field crops, perennial crops and livestock with own feed production. The production function results shows that the lowest rate of return on livestock farms and relatively high efficiency in the farms are specialized in the crop production. In terms of the influence of rural development measure 141 for all groups considered semi-subsistence farms impact of its implementation is still insufficient to make them viable and market-oriented agricultural holdings.

Keywords: land fragmentation, semi-subsistence farms, production function

96. **Nikolov D.,** Basil D Manos, N Chatzinikolaou, Thomas Bournaris, F Kiomourtzi **(2012):** INFLUENCE OF CAP ON SOCIAL SUSTAINABILITY IN GREEK AND BULGARIAN RURAL AREAS, European Association of Agricultural Economists, 132nd Seminar, Skopje, October 25-27, 2012

Резюме: Докладът цели да направи сравнение между гръцките и български селски райони, по отношение на индикаторите за социална устойчивост. Социалната устойчивост е свързана със социалния капитал, социалното включване, социалното изключване и социалното сближаване в селските икономики, термини които могат да се измерят със съответни социални индикатори. Докладът фокусира ефектите от поведението на фермерските домакинства върху социалната устойчивост по отношение на промените в заетостта, пола, миграцията и социалния капитал. За тази цел са избрани два района за изследване: Македония и Тракия в Гърция и Югоизточния район на планиране в България. Данните са събрани чрез анкета, проведена със средства по проект от Седма рамкова програма - CAP-IRE (Оценка на многостранното влияние на ОСП върху селските икономики). Докладът сравнява също резултатите от проучването за Гърция и България със средните резултати от 11 европейски райони на изследване.

Ключови думи: индикатори за социална устойчивост, селски райони

97. **Dimitre Nikolov,** Teodor Radev, Petar Borisov **(2012):** Policy Intervention Effects On Landscape Management In Bulgaria, European Association of Agricultural Economists, 132nd Seminar, Skopje, October 25-27, 2012.

Резюме: Докладът цели да оцени приноса на ОСП за управлението на ландшафта в икономиката на селските райони на България. Ландшафтът е не-стокова продукция, произведена като директен или индиректен резултат от дейностите в определена област и той се оценява от обществото заради функциите му (използване или неизползване на ценности, екологична, развлекателна, културна и др. Поради комплексната си природа, той произвежда вторични ефекти, които са уловени от заинтересованите лица в селските райони (фермери и др.) и това създава потенциални пазари за нови дейности. Следователно, чрез генериране на тези ефекти ландшафтът спомага за стимулиране на икономиката на селските райони и е важен двигател за цялата регионална икономика. Изследването в този проект е финансирано от ЕК, в рамките на проекта „Подпомагане ролята на ОСП при валоризация на ландшафта: подобряване на базата знания за приноса на управлението на ландшафта за икономиката”, (CLAIM), 7th Framework Programme, contract n. 222738 (www.claimproject.eu). Програмата за развитие на селските райони през текущия период (2007-2013) подпомага мерките, които могат да имат принос за тази нова перспектива на политиката. Някои от тях,

като плащанията за околната среда и мерките за необлагодетелстваните райони имат пряк и непряк ефект върху ландшафта. Те имат ефект и допълнителен ефект като развиване на ландшафта като обществено благо, играещ също роля по отношение на финансовите дялове в настоящата Програма за развитие на селските райони. Анализът на съществуващите мерки на местно ниво, свързани с ландшафта, позволява да се подпомагат свързаните с ландшафта дейности и неговата роля в икономиката на селските райони.

Ключови думи: управление, ландшафт, селски райони

98. **Dimitre Nikolov, Minka Anastassova, Teodor Radev (2011):** CAP IMPACT ON RURAL HOUSEHOLDS LIVELIHOOD STRATEGIES IN BULGARIA, European Association of Agricultural Economists, 2011 International Congress, August 30-September 2, 2011, Zurich, Switzerland.

Резюме: Настоящият доклад използва резултатите от проучване, осъществено по проекта CAP-IRE (Оценка на многостранното влияние на ОСП върху селските икономики), финансиран от Седма рамкова програма. Това изследване цели да анализира влиянието на ОСП върху стратегиите за осигуряване прехраната и съществуването на селските домакинства. Проведената анкета обхваща 273 домакинства от районите Ямбол, Сливен и Бургас. Общият Брой на лицата в тези домакинства е 867, от които 446 са мъже и 421 жени. Средният размер на едно домакинство е 3,2 лица, което превишава стойността на този индикатор на национално ниво. Активното население (между 18 и 65 години) представлява около $\frac{3}{4}$ от членовете на домакинствата, дялът на лицата под 18 г. е 16,84 %, а лицата в пенсионна възраст (над 65 г.) са 9,34 %. По-големият размер на домакинствата е характерен за селските райони. В този аспект ОСП влияе на относително малък брой структурни единици, но по-важни от демографска гледна точка. Политическите промени в селскостопанския сектор са предпоставка за промяна на социалния и демографския профил на селските райони. Изследваните домакинства имат възрастова структура, определяща важността на анализа по отношение на стратегиите за развитие и тяхната относително дългосрочна зависимост от бъдещата ОСП.

Ключови думи: ОСП, селски домакинства, стратегии за осигуряване средства за живот

99. **Николов, Д.,** Минка Анастасова, Иван Попов и Георги Кирилов, (2009): "Cost efficiency analysis of agricultural credit cooperatives in Bulgaria", постер, изнесен на Форум на ИАМО, юни 2009, Хале, Германия.
[http://www.iamo.de/nc/forum0/forum2009/program0.html?tx_newloginbox_pi1\[forgot\]=1](http://www.iamo.de/nc/forum0/forum2009/program0.html?tx_newloginbox_pi1[forgot]=1)

Abstract

During the last two decade Agricultural Credit Cooperatives (ACCs) played important role in providing financial services to small farmers in Bulgaria. They face survival challenges related to their difficulty in gathering equity and competition from bank sector. The main aim of this paper is to analyse cost efficiency of ACCs and to estimate impact of GDP per capita and level of unemployment rate in each region on ACCs operating efficiency. This is a first time to examine cost efficiency of agricultural credit cooperative sector as whole for the last part of the transition period in the country before EU accession.

Keyword: Banking, Credit Cooperative, Cost Efficiency, Correlation, Regression

100. Nikolov D., Sergio Gomez y Paloma, Davide Viaggi, Meri Raggi, Alice Gabaldo (2008): HOW DO BULGARIAN FARMERS SPEND MONEY FROM DIRECT PAYMENTS - SOME EVIDENCES FOR FUTURE CAP DESIGN., Постер, Международна конференция на ИАМО на тема „Агро- хранителния бизнес - глобални предизвикателства - иновационни решения организирана", 2527 юни, 2008 г., Хале, Германия.
http://www.iamo.de/uploads/media/1a.3_Nikolov_CD.pdf

ABSTRACT

This paper analyses farm household strategies and investment behaviour of Bulgarian farmers with a particular focus on the perceived effects of Common Agriculture Policy (CAP). The survey is based on a sample of 83 Bulgarian farms, carried out during 2007 by the Institute of Agricultural Economy (IAE). The farms were selected from 6 less favourite areas in the country which participate in a pilot project aiming to pre-test the effect of direct payments on different farm types. Based on this, three farm types with different specialisation (arable crops, livestock and vegetables), all implementing conventional technology were chosen. The survey includes information about farm and household structure, expectations, reaction to planned and intended investment. Direct payments are normally used in the farm with aim to cover current costs and investment expenditure.

Keywords: Common Agricultural Policy (CAP), direct payment, impact analysis, Bulgaria, farm investment behaviour.

105. **Nikolov D. (2006):** "Possibilities of Agricultural Credit Cooperatives for creating tenable small farming in Bulgarian Rural Areas", paper presented at IAMO Forum 2006, "Agriculture in the Face of Changing Markets, Institutions and Policies Challenges and Strategies", June 29 - 30, 2006, Halle (Saale), Germany,
http://www.iamo.de/forum2006/files/Contributed_papers/Nikolov_paper.pdf

ABSTRACT

Over the last decade Bulgarian Agricultural Credit cooperatives (ACCs) have increasingly face survival challenges related to their difficulty in gathering equity and competition from bank sector. The source of ACCs equity is the donor's, funds from PHARE program and the state. The main objective of this paper is to describe the current place of ACCs in rural finance system and their role as financial intermediators for sustainable developing of small farms in rural areas.

Keywords: Rural finance, agricultural credit cooperatives, microfinance

107. **Nikolov D. (2005):** "Honey market in Bulgaria - structure and marker power", How Effective is the Invisible Hand? Agricultural and Food Markets in Central and Eastern Europe" 16-18 June 2005, Halle (Saale), Germany

ABSTRACT

The honey branch in Bulgaria shows a great variety of producers and traders. One of the main characteristics is that honey production is in many private hands and often not done in a professional or commercial manner (hobby, part time business, subsistence). Some producers are members of umbrella processor-companies and/or bee unions or traders, or at least have contracts with them. There is confusing information about sector statistics regarding number of producers and production volume. The paper is organized as follows. First part considers the supply factors including average productivity, production and import. The next part makes analysis of consumption factors and state support in this sector. The last part provides attempt to describe the market structure and power in honey sector by country regions. The paper finishes with conclusions and recommendation about future honey sub sector development in Bulgaria.

Keywords: honey market, Bulgaria.

108. **Nikolov D. (2004):** "ACCESS TO CREDIT OF MARKET ORIENTED RURAL HOUSEHOLDS IN BULGARIA", Paper presented at the IAMO Forum 2004, "The role of agriculture in Central and Eastern European rural development: Engine of change or social buffer?", 4 - 6 November 2004, Halle (Saale), Germany

ABSTRACT

The paper discusses access to credit of rural householders. Access to credit affects household welfare outcomes through at least two channels. First, it alleviates the capital constraints on agricultural households. Expenditures on agricultural inputs must be incurred during the planting and growth periods of crops, while returns are received only after the harvest several months later.

Therefore, to finance the purchase of inputs, the farm household must either dip into savings or obtain credit. The paper presents the results from a survey of household access to credit and credit

Резюме: В статията се анализира инвестиционното поведение на селските фермерски домакинства и земеделските стопанства в необлагодетелстваните райони, от гледна точка на ефекта от приложението на ОСП. Проучването е направено в 6 пилотни общини и обхваща 83 фермера, в рамките на изследователският проект „Инвестиционно поведение на земеделските стопанства при различни сценарии на политики за развитие“, подготвен съвместно от Институтът по аграрна икономика – София, Институтът по приложни технологични изследвания – Севиля, Испания и Университета – Болоня, Италия.

Key

Инвестиционната дейност в селското стопанство получи тласък с Програма САПАРД. Най-активни в усвояването на средствата са търговските дружества, едноличните търговци и кооперациите, докато семейните стопанства се насочват предимно към създаването на поминък. Енерговъоръжеността, измерена в конски сили на декар при тракторите е с около 3 пъти по-ниска в сравнение със страните от Западна Европа. Намалява и броя на животните. Структурата на ДМА показва, че най-голям дял заемат сградите и земеделската земя, а най-малко трайните насаждения. Растениевъдните стопанства се характеризират с най-много инвестиции в техника и трайни насаждения, животновъдните в сгради и техника и междинно положение заемат смесените. Гъстотата на животните на хектар е по-висока при дребните стопанства, което е показател за не осигуреност със собствен фураж. Поляризацията в размерите на стопанствата, характерна за страната се наблюдава и в извадката. Структурата на ИЗП по форма на собственост показва, че стопанствата, особено по-едри, обработват предимно чужда земя, докато най-дребните притежават основно собствена земя. Средният размер на цената на закупената земя е 761,7 евро/ha. Най-скъпа е в най-дребните стопанства и най-евтина в най-едриите.